

POMORSKI ENGLISKI NASUPROT POMORSKOM HRVATSKOM: KONTRASTIVNA ANALIZA LEKSIKA¹

Lia Dragojević*

Sveučilište u Dubrovniku

Metoda kontrastivne analize začeta na Filozofskom fakultetu u Zagrebu ponovno oživljava, a služi za istraživanje nacionalnih kompjutorskih korpusa jezika.

U ovom radu poslužila je za analizu pomorske terminologije romana Hermana Melvilla *Moby Dick*. Obraden je vokabular izvornika na engleskom jeziku i prijevod na hrvatskom jeziku. Korpus je prikupljen na rukom pisanim karticama te tiskan na 194 stranice s 24 do 30 redaka, što ukupno daje oko 1800 primjeraka u kontekstu uporabljenoga pomorski obilježenog leksika.

Ovaj rad opisao je samo segment korpusa, to jest imenice koje označuju pojmove za brod. Predstavljeno je šest različitih engleskih imenica u jeziku izvoru i trinaest prijevodnih ekvivalenata na hrvatskom jeziku, ciljnom jeziku. Zaključuje se da je hrvatski jezik razvio više imenica u ovom semantičkom polju.

Ključne riječi: kontrastivna analiza, kompjutorski korpusi, roman Moby Dick, imenice, pomorski obilježen leksik, brod

1. UVOD U LINGVISTIČKU METODU KONTRASTIVNE ANALIZE

Proučavajući knjigu R. Filipovića *Chapters in Serbo-Croatian English Contrastive Grammar* (1985), uočava se da se na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na Institutu za lingvistiku, lingvističkom metodom kontrastivne analize koristi više desetljeća. Korijeni se mogu pratiti još od šezdesetih godina, to jest od prve dekade računalnih korpusa. Prvi pokušaj da se prikupi dvosmjerni elektronički korpus za kontrastivne studije bio je onaj Rudolfa Filipovića i njegovih suradnika u projektu YSCEP na Sveučilištu u Zagrebu. Korpus sastavljen za taj projekt sastojao se od pola Brown korpusa (Francis i Kučera, 1979) koji je bio preveden na hrvatski i manjeg korpusa originalnih hrvatskih tekstova prevedenih na engleski.

Metoda pretpostavlja da će analiza pridonijeti unaprjeđenju proučavanja engleskoga jezika jer promatra poteškoće koje proizlaze iz lingvističkih interferencija u učenju engleskoga kao stranog jezika. Ona se, uz to što je pedagoški vrijedna, može smatrati i lingvistički vrijednom

* Lia Dragojević, Sveučilište u Dubrovniku, Branitelja Dubrovnika 29, 20000 Dubrovnik, e-mail: lia@unidu.hr

jer sučeljava i uspoređuje osobine dvaju jezika: engleskoga i hrvatskoga.

Projekt kontrastivne analize engleskoga i hrvatskoga jezika koji je na širokoj internacionalnoj bazi zamislio Rudolf Filipović i realizirao ga zajedno s velikim brojem suradnika s Filozofskog fakulteta te iz drugih sredina, od drugih sveučilišta bivše Jugoslavije do Zapadne Europe i SAD-a, bio je neobično sretan i u današnjim okolnostima teško dostižan primjer. Istraživanje u području kontrastivne lingvistike zaokupilo je praktično sve članove jezične katedre i, osim većeg broja manjih radova objavljenih u serijskoj publikaciji pod nazivom *Reports*, svaki je suradnik objelodanio i monografiju iz područja svojega posebnog zanimanja gdje su uspoređivani neki segmenti engleskoga jezika s hrvatskima (Dora Maček; *Relativne zamjenice, Brojevi*; Damir Kalogjera; *Modalni glagoli*; Vladimir Ivir; *Pridjevi*). (<http://ffzg.hr>, Vidan, I., 1998)

Opća lingvistička vrijednost kontrastivne analize neizravno je spomenuta u prošlosti još 1928. na Prvom međunarodnom kongresu lingvista kad je Vilhelm Mathesius, diskutirajući o tome kako definirati zadovoljavajuću metodu za kompletnu analizu danog jezika, naglasio da se sustavna analiza bilo kojega jezika može postići samo na striktno sinkronijskoj bazi i uz pomoć analitičke usporedbe, to jest usporedbe jezika različitih vrsta bez obzira na njihove genetske odnose. Mišljenje je W. F. Mackeya (1965) da je kontrastivan opis od posebnog značenja za učenje jezika jer se puno poteškoća u učenju drugoga jezika događa zbog toga što se razlikuje od prvoga. Ako odbijemo karakteristike prvoga jezika od onih drugoga, ono što ostaje vjerojatno je popis studentovih poteškoća (Filipović, 1985:14).

Neki lingvisti su primijenili moderne lingvističke pristupe da bi razvili teorijsku bazu za kontrastivnu analizu za različite jezike (Stockwell, Schachter, 1960).

Charles Ferguson (1968) čak vjeruje da je kontrastivna analiza osnova za svu lingvistiku jer se samo tim pristupom mogu generalna svojstva jezika – *univerzalije jezika* – kontrastirati, i samo se s kontrastivnom analizom može neki jezik u cijelosti okarakterizirati.

Carter (1993) drži da kontrastivna hipoteza navodi da će studentov prvi jezik imati bitan utjecaj na učenje drugog jezika. Pogreške učinjene u procesu učenja drugoga jezika nosit će znatne tragove interferencije s prvim jezikom.

Hipoteza također navodi da poteškoće studenata mogu biti analizirane, čak predviđene, sustavnom kontrastivnom usporedbom dvaju jezika. Kao rezultat lingvističkih razlika među jezicima, studenti različita podrijetla učit će aspekte drugoga jezika (ciljnog jezika) različitim redom. Međutim, nisu sve hipoteze *kontrastivista* potkrijepljene, iako je priznato da ima znatnih vrijednosti u kontrastivnoj analizi relevantnih jezika i za studente i za nastavnike.

Najimpresivnije i najdalekosežnije rezultate postigla je metoda lingvističkog proučavanja kontrastivnom analizom u djelokrugu istraživanja fonoloških i gramatičkih ustrojstava kontrastiranih jezika. Kontrastivna proučavanja leksika ostala su tako u drugom planu i malobrojna su u toj sferi. Najzanimljivija su istraživanja leksičkih praznina, gdje se metoda pokazala vrlo djelotvornom. Te konceptualne praznine su izravan odraz razlika između svjetonazora, kultura pa i samoga izvanjezičnog svijeta kako ga percipiraju pojedine jezične zajednice (Bratanić, 1991:78). „The gaps in question are conceptual gaps, discoverable not from within a lexical system, but from the advancement of our perception of the external world which may be due either to our physical experience of that world or to linguistic

information about other people's perception of it. This is the value of contrastive analysis which far transcends its immediate usefulness as a foreign language teaching tool." (Ivir, 1977:172)

Prema Iviru, mjerilo za prijevodnu ekvivalenciju i ovjerenost prijevoda je *vlastiti dvojezični osjećaj* jezikoslovca.

M. Bonačić tvrdi da mogući pragmatički učinci različitih prijevodnih inačica izvornog teksta obično ostaju izvan okvira takva pristupa. Ona tvrdi da: „Problemi nastaju kad lingvist, uz pretpostavku da je značenje stalna kategorija, uspostavlja sličnost semantičkih odnosa u kontrastivnoj analizi tamo gdje su, s gledišta diskursa, jednako zanimljive upravo razlike u značenju. To može biti osobito uočljivo ako je primjer izvadak iz jezika za koji Barthes (1963) kaže da pripovijeda i udvostručuje zbilju, a to je svaki opis nekog stanja stvari ili zbivanja.” (M. Bonačić, 1999:26)

Korištenje prijevoda za kontrastivne studije leksika ima dugu povijest. Ake Viberg (2002) spominje rad Wandruszke (1969) koja je rabila neelektronički korpus od 60 publikacija na šest germanskih i romanskih jezika, djelomično inspirirana Ballijem (1950). Uporaba korpusa elektroničkih prijevoda u kontrastivnoj lingvistici je fenomen čiji se korijeni mogu pratiti sve od 1960., to jest od prve dekade računalnih korpusa.

Kad se kontrastivna analiza pojavila kao znanstvena disciplina nakon Drugoga svjetskog rata, smatrala se uglavnom kao primijenjena grana lingvistike koja služi praktičnim pedagoškim svrhama u poučavanju stranoga jezika. U skladu s lingvističkom klimom vremena (strukturalizam, rana generativna gramatika), fonologija i gramatika držale su središnju poziciju, dok je leksik imao podređenu ulogu.

(O povijesti i nedostacima kontrastivne analize vidi: Ringbom, 1994; Sajavaara, 1996; Chesterman, 1998)

Međutim, u Europi je kontrastivna analiza nastavila živjeti i ustanovljeni su veliki kontrastivni projekti tijekom sedamdesetih godina koji uspoređuju engleski i druge europske jezike. Ustrajalo se u tomu da kontrastivna analiza može puno ponuditi, ne samo pedagogiji poučavanja jezika nego također i teoriji prevođenja, opisu pojedinih jezika, jezičnoj tipologiji i proučavanju univerzalija jezika.

(O ranim pristupima vidi: Di Pietro, 1971; James 1980; Krzeszowski, 1990)

Novija istraživanja ovom metodologijom, kao što navode B. Altenberg i S. Granger (2002), dolaze do zaključka da postoje tri međusobno povezana razloga za ponovno oživljavanje kontrastivne analize, a to su:

- internacionalizam i postupna integracija Europe razvili su potrebu za višejezičnom i usporednom kompetencijom, prijevodom i poučavanjem stranog jezika
- leksik je zauzeo središnju poziciju na više načina: koncept leksičke jedinice se proširio, a međuovisnost između leksičkog izbora i kontekstualnog izbora dovela je do tendencije da se leksikon obogati gramatičkim, semantičkim i pragmatičnim informacijama
- računalna revolucija omogućila je analiziranje prirodnih jezika na temelju velikih tekstualnih korpusa.

Poredbena leksikologija (Viberg, 2002) bavi se kompleksnim odnosom sličnosti i

odstupanja među jezicima na leksičkoj razini. Ona kombinira i pokušava odrediti balans između više pristupa, kao što su leksičke univerzalije (Berlin & Kay, 1969; Goddard & Wierzbicka, 1994; Newman, 1996), lingvistička relativnost (Gumperz & Levinson, 1996), leksička tipologija (Talmy, 1985) i kontrastivna leksička analiza (Schwarze, 1985). Poredbene studije leksika relevantne su također za primijenjena područja kao što su leksik drugog jezika (Hatch & Brown, 1995; Singleton, 1999) i leksik u strojnom prevođenju (Dorr, 1993; Wanner, 1996).

Na prethodno istaknuti problem upućuje i članak koji tretira problematiku prijevoda književnog djela, a koji je potaknuo autoricu ovog rada za cjelokupno kontrastivno istraživanje pomorskog leksika romana *Moby Dick*. Autor članka M. Urbany (1992) smatra da je riječ o prenošenju leksičkoga i semantičkoga sadržaja izraženog jezikom kulturne zajednice i profesije koje su ne samo civilizacijski udaljene od nas već je i vremenska udaljenost velika. Melville je, naime, pisao još u vrijeme jedrenjaka, čime je posao prevoditelja bio zahtjevniji. Ipak, hrvatska dvojezična leksikografija englesko-hrvatskih općih rječnika, drži autor, mogla je pružiti prevoditeljima potrebne informacije.

2. KORPUS

Predmet proučavanja bit će leksik romana američkoga književnika 19. stoljeća – Hermana Melvillea – *Moby Dick* prema izvorniku, američko izdanje iz 1961. god.

Tekst romana proučavan je s polazišta pomorskoga stručnog leksika pa su ti podatci bilježeni na oko 1800 dvojezičnih kartica, što je sačinilo korpus – temeljni materijal za proučavanje. Paralelno su slijeđeni prijevodni ekvivalentni na hrvatskom jeziku i bilježeni prema hrvatskom izdanju iz 1985. godine, a prema prijevodu Zlatka Gorjana i Josipa Tabaka.

Svaka kartica sadržava primjerke u kontekstu i engleskoga originala i prijevoda na hrvatski jezik. Te dvojezične kartice računalno su obrađene i analizirane po gramatičkim kategorijama – vrstama riječi. Prišlo se analizi vrsta riječi jer je uočeno da se svaki stručni jezik razlikuje od općeg jezika upravo po leksiku. Primjerci su tiskani na 194 stranica teksta, i to najprije englesko-hrvatski popis, a zatim hrvatsko-engleski popis, te abecedni popis po vrstama riječi (imenice, glagoli, pridjevi, prilozi) i poseban odlomak za naredbe. Korpus može poslužiti za daljnju analizu pomorski obilježenog leksika jer precizno navedene stranice teksta vrlo lako upućuju na tekst i kontekst i originala i prijevoda.

Odabir pomorskih izraza temeljio se na intuiciji i iskustvu autorice ovoga rada, koja poučava engleski (i talijanski jezik) na Nautičkom odsjeku Sveučilišta u Dubrovniku od 1991. pa se više godina služi kvalitetnim udžbenicima za poučavanje pomorskoga engleskog jezika. Pomorski obilježen leksik pomno je odabran u svrhu njegova lingvističkog istraživanja.

Korpus je sastavljen tako da su se bilježile sve relevantne rečenice što sadržavaju pomorske nazive na koje se naišlo u engleskom tekstu. Usporedno je bilježen i prijevod tih naziva na hrvatski jezik. Tako prikupljena građa pomorski obilježenoga nazivlja klasificirana je prema vrstama riječi: imenice, glagoli, pridjevi i prilozi, a zatim i naredbe. Isprva se namjeravalo u radu analizirati sve vrste riječi, međutim, pokazalo se preopsežnim detaljno

lingvistički analizirati i opisati sve vrste riječi u prikupljenom korpusu pa je odlučeno ograničiti se na imenice.

Sve imenice na engleskom jeziku složene su abecedno pa se prišlo prebrojavanju njihove učestalosti. Obradene su imenice koje su se u originalnom tekstu pojavile tri i više od tri puta. Na temelju prijevoda u rečenicama uspoređivala se uporaba imenice u različitom kontekstu i njezin odgovarajući hrvatski prijevod. Tako odabrane imenice grupirane su po semantičkim skupinama i analizirane prema dostupnima rječnicima.

Poglavlje koje detaljno proučava kitove (cetologija) nije uzeto u obzir jer se smatralo da rezultati istraživanja toga semantičkog polja u leksiku engleskoga jezika ne bi bili prikladni za djelotvornu primjenu u nastavi na Nautičkom odsjeku koji obučava samo buduće časnike palube moderno opremljenih brodova.

Kao što Anuška Štambuk navodi u svojoj doktorskoj disertaciji 1996., kvantitativni pristup proučavanju jezika zastupljen je još u staroj Grčkoj. Međutim, statističke metode počinju se više primjenjivati nakon Drugoga svjetskog rata, a najviše uvođenjem računala. Navodi se da se pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća elektroničko računalo počinje rabiti za proučavanje i obradu jezika (Busa, 1951; Quemada, 1950; Klappenbach, 1960; Dubois, 1961; Bujas, 1967; Zampolli, 1968). Iako je isprva bilo otpora i kritika njegove uporabe u lingvistici, upornošću pionira ovoga područja nove su se ideje širile i prihvaćale.

Calzolari 1990. govori o načinima uporabe korpusa leksičkih podataka za leksikološka istraživanja i daje mogućnost grupiranja leksičke građe u podskupove u skladu sa zadanim kategorijama. Riječi se mogu grupirati po hijerarhijskim, sinonimijskim i derivacijskim relacijama. Time je stvorena mogućnost jednostavnog proučavanja složenog sustava leksičkih relacija na svim razinama uz uporabu odabranog korpusa u željenom opsegu.

U istraživanju pomorskog leksika engleskoga jezika za potrebe ovog rada poslužili su sljedeći specijalni englesko-engleski rječnici:

- LAYTON, C. W. T.: *Dictionary of Nautical Words and Terms*, Brown, Son & Ferguson, Ltd., Glasgow, 1987. (u daljnjem tekstu Layton)
- KERCHOVE, de Renč: *International Maritime Dictionary, An encyclopedic dictionary of useful maritime terms and phrases, together with equivalents in French and German* Van Nostrand Reinhold Company, New York, 1961. (u daljnjem tekstu R. de K.)

Odgovarajući hrvatsko-hrvatski rječnik nije bio dostupan u početku analize hrvatskoga vokabulara. Na sreću, u lipnju 2002. iz tiska je izišao:

- HRVATSKI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK (2002), urednici Ranko Matasović, Ljiljana Jojić, Zagreb, Novi Liber (u daljnjem tekstu HER).

Podatci objavljeni u tom značajnom pothvatu za hrvatski jezik rabljeni su u opisu hrvatskoga leksika. Istodobno su dani podatci za usporedbu iz dvanaest godina starijega leksikona koji nije bio lingvistički orijentiran, ali je davao iscrpne stručne opise.

- *POMORSKI LEKSIKON*, glavni urednik Anton I. Simović, Zagreb, Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža”, 1990. (u daljnjem tekstu *Leksikon*)

Korpus koji je autorica prikupila na rukom pisanim karticama radi preglednosti tiskan je na 194 stranice s 24 – 30 redaka primjera, što pojedinačno prebrojano daje 1755 primjera pomorski obilježenoga leksika.

Podaci koji su navedeni u tim tablicama sadržavaju:

- originalnu leksičku jedinicu jezika izvora, engleskog jezika
- klasifikaciju vrste riječi
- stranicu u originalu romana
- adekvatan prijevod na hrvatski jezik
- klasifikaciju vrste riječi u ciljnom jeziku, hrvatskom jeziku
- stranicu u prijevodu romana.

Najprije je u prvom odjeljku izložen abecedni popis svih kartica iz originala romana u izvornom jeziku (64 str.; ukupno 1755 jedinica), a zatim i obrnuto: abecedni popis kartica iz prijevoda na ciljni jezik, hrvatski jezik (64 str.; ukupno 1755 jedinica).

Sve bilješke prevoditelja (ukupno 502) s objašnjenjima navedene su i u tiskanom korpusu, kao i razjašnjenja manje poznatih pomorskih izraza prema rječniku:

- DRVOĐELIĆ, Milan: *Englesko-hrvatski ili srpski rječnik*, priredio Željko Bujas, 4. izd., Školska knjiga, Zagreb, 1973.

U drugom odjeljku slijedi abecedni popis pojedinih vrsta riječi u tablicama sa svim prije navedenim sastavnicama. Polazište u ovom odjeljku uvijek je engleski jezik.

Abecedno se nižu imenice sa svim relevantnim podatcima (39 str.; ukupno 1139 jedinica). Treba napomenuti da su bilježene i višečlane leksičke jedinice koje se u ovom radu neće posebno istraživati, ali ovaj korpus može priskrbiti temelj za daljnje jezikoslovno istraživanje pomorski obilježenoga leksika ne samo imenica nego i svih ostalih vrsta riječi.

Slijedi analitički abecedni popis prikupljenih glagola (13 str.; ukupno 345 jedinica) specificirajući subjekt i objekt pomorski označenog glagola u tekstu te prijevodni ekvivalent i vrstu riječi u prijevodu.

Nakon glagola popisani su svi relevantni pridjevi (pet i pol str.; ukupno 136 jedinica).

Zatim se na dvije i pol stranice teksta nižu posebni prilozi (ukupno 71 jedinica).

Naposljetku slijedi tri stranice dug popis specifičnih naredba iz doba jedrenjaka koji sadržava cijele zapovijedi, dakle cjelovite usklične rečenice (ukupno 57 rečenica).

3. IMENICE KOJE OZNAČUJU POJMOVE ZA BROD (ORIGINAL I PRIJEVOD ROMANA MOBY DICK)

U ovom radu obradit će se imenice koje označuju pojmove za brod u originalu na engleskom jeziku i u vrsnom prijevodu na hrvatskom jeziku. Usporedit će se dva jezična

leksička sustava dobivena navedenim istraživanjem. Opisat će se pojedine leksičke jedinice u izvornom jeziku i ciljnom jeziku te zaključiti o razlozima odabira određenih prijevodnih ekvivalenata, a objasniti će se i različita izražajnost dvaju jezika.

Novija lingvistička istraživanja autora B. Altenberga i S. Grangera (2002) smatraju da jezici dijele semantički prostor na različite načine. To je prirodna posljedica činjenice da se konceptualni svijet razvija različito u različitim jezicima zbog povijesnih, kulturnih, zemljopisnih i socijalnih razloga. Kao rezultat, kompletna ekvivalencija između riječi i izraza u različitim jezicima neobična je baš kao što je neobično pronaći potpune sinonime unutar jednoga jezika. Taj manjak korespondencije manifestira se na raznovrsne načine. Određen broj konceptata kodiranih u vokabularu može se razlikovati od jednoga do drugoga jezika. K tome se konceptualni sustavi mogu razlikovati u strukturi. Poznati primjeri su načini na koji se boje i rodbinski odnosi kodiraju u različitim jezicima.

Proučavanja iz korpusne lingvistike imaju za cilj pružiti uvid u način kako se može uporabiti korpus, te vrste otkrića koja se mogu dobiti, moguće primjene tih otkrića i teorijske promjene koje rad na korpusu može donijeti lingvistici i poučavanju jezika. Glavna namjera SCL (*Studies in Corpus Linguistics*) je predočiti otkrića temeljena na kumulativnom efektu prirodnog jezika ili u svezi s njim i tumačiti podatke o učestalosti i distribuciji.

Imajući u vidu mnogobrojne mogućnosti lingvističke analize imenica prikupljenih u korpusu, odlučilo se za potrebe ovoga rada analizirati samo one koje označuju pojmove za brod, a pojavljuju se u korpusu tri i više od tri puta.

Posložene po učestalosti pojavljivanja u originalu su:

1. **ship** (41)
2. **boat** (24)
3. **craft** (10)
4. **vessel** (8)
5. **schooner** (5)
6. **canoe** (3).

1. ship

Ova imenica biva prevedena s pet različitih imenica na hrvatskome jeziku, i to:

- brod* (35)
- korab* (2)
- brodina* (2)
- karampana* (1)
- karkaša* (1).

Layton: ship 1.a sea going vessel; 2. vesel having a certificate of registry. Technically a sailing vessel having three or more masts with yards crossed on all of them. In Victorian times, any vessel with yards on three masts was termed a “ship” even if other masts were fore and aft rigged.

R. de K.: ship. A ship may be defined as a vessel of considerable size adapted to navigation. The word is used as a general term for seagoing vessels of every kind. A ship may also be defined as a masted vessel larger than a boat and suitable for navigation on the high seas. In maritime law and prize law, the word ship is equivalent to vessel and it is not the form, the construction, the rig, the equipment or the means of propulsion that makes a ship, but the purpose and business of the craft as an instrument of marine transportation. A ship is born when she is launched and becomes a subject of admiralty jurisdiction from the moment her keel touches the water.

- 1.a) Why upon your first voyage as a passenger, did you yourself feel such a mystical vibration, when first told that you and your **ship** were now out of sight of land.
- 1.b) Zašto su i vas, kad ste prvi put putovali morem, podilazili tajanstveni srsi kada su rekli da sada ni vas ni vaš **brod** ne mogu dohledati s kopna.
- 2.a) A dreadful storm comes on, the **ship** is like to break.
- 2.b) Podiže se strahovita oluja, **korab** škripi, kao da će prsnuti.
- 3.a) Top-heavy was the **ship** as a dinnerless student with all Aristotle in his head.
- 3.b) Našoj **brodini** oteščalo tjeme, kao što je studentu prazna želuca glava puna Aristotela.
- 4.a) I suppose now ye feel considerable proud of having served in those merchant **ships**.
- 4.b) Čini se da ti se nadimaju od puste gordosti što si služio na tim **karampanama**, a?
- 5.a) Crack, crack, old **ship**!
- 5.b) Škripi i stenji, **karkašo** stara!

Prijevodni ekvivalenti na hrvatskom jeziku opisani su kako slijedi:

Leksikon: **brod** (engl. ship, vessel; sinonim lađa; hist. korablja), plovilo propisane konstrukcije i veličine, osposobljeno za sigurnu i efikasnu plovidbu; određeno je normama plovidbenog prava. Manje plovilo od b. jest čamac; brodić ili brodica neslužbeni je naziv za malen b. ili veći čamac. Naziv b. izveden je zamjenom značenja riječi brod, koja znači gaz ili mjesto gdje je uređen redovit prijelaz (najčešće preko rijeke), korablja ili korab (grč.), stari naziv (također: korabalj, korabljić, korabljica, polukorablja, karab) za brod i čamac. Tako se do 19. st. na Savi i Kupi nazivala lađa ravna dna i oblih bokova izdubena iz hrastova debla (duljina 12 i više metara, širina 2 m; nosivost 70 centi ili 3,5 t tereta i 12 – 20 ljudi) i lađa na Kupi za prijevoz i ribarenje. Dereglja na Ohridskom i Prespanskom jezeru nazivala se korab. Imenica **brodina**, augmentativ neutralne imenice brod, jednako kao i imenice **karampana** i **karkaša** nisu zabilježene u *Pomorskom leksikonu*.

HER: **brod** *m* (G broda, *N mn* brodovi/brodi *ekspr. jez. knjiž.*) 1. veliko plovilo na razne pogone i s raznim namjenama u plovidbi [trgovački ~; ratni ~; ribar-.ski ~; ~ koji tone, pren. ono što loše stoji, ono što će propasti] 2. arh. mjesto na vodi, obično na rijeci gdje se može prijeći, pregaziti; gaz, plicak prijelaz (sastavni dio imena naseljenih mjesta) [Slavonski Brod] 3. arhit. uzdužni dio crkve; lada 4. projektil lansiran u međuplanetarni prostor [svemirski ~] ~ dok brod specijalne gradnje za ukrcaj na moru, prijevoz i iskrcaj u more većih plovniha objekata bez vlastitog porivnog stroja; ~ hotel restauriran rasporemljeni brod (ob. putnički ili turistički) namijenjen hotelijerstvu; ~ svjetionik pom. plovni objekt čvrsto usidren na

određenome mjestu, zamjenjuje stalno izgrađeni svjetionik

HER: korab m pom.l. brodski trup 2. riječna i jezerska brodica // korabica ž dem. od k.; korablja ž (G mn -a/-i) ek. spr. knjiš. arh. brod jedrenjak; lađa, čamac ~ stsl. korab(lija) f- grč. Karabion

2. boat

Layton: boat. A small craft not normally suitable for sea passages but useful in sheltered waters and for short passages. As far as Regulations for Preventing Collisions at Sea is concerned a boat is small non seagoing vessel propelled exclusively by oars.

R de K.: boat. A small open craft propelled by oars, sails, or some form of engine, This term is also applied to larger vessels built to navigate rivers and inland waters, and sometimes to seagoing vessels, but, in such case it is mostly used as part of a compound word or expression as for instance steamboat, ferryboat, cargo boat, fishing boat.

Ova imenica biva u svim slučajevima prevedena imenicom *čamac*.

Leksikon: čamac, plovilo manje od broda; prema našem zakonu: na moru, duljine do 12 m ili tonaže do 15 brt (osim tehn. objekta); na unutrašnjim vodama, duljine trupa do 15 m i širine do 3 m, odn. najveće istisnine do 15 t (osim tegljača i potiskivača). Plovila iz prošlosti veličine današnjeg č., u literaturi se i danas nazivaju brodom. Oveći č. (manji brod) neslužbeno se naziva brodica (odn. brodić; manji borbeni ratni brod naziva se također čamcem (npr. patrolni, rak., torp. čamac). Opći nazivi za č. u prošlosti (i danas neslužbeno): barka, čun, drvo, gondola, korablja, lađa, plav.

HER: čamac m (G -mca, N mn -mci, G čamaca) malo plovilo koritasta oblika; čun, barka [*sportski ~, ribarski ~; brodski ~; gumeni ~*] // čamčić m hip. od č.; čamdžija *m* (N mn -e) reg. onaj koji upravlja čamcem za prijevoz preko rijeke i sl. ~ *tur.* čamac: malo riječno plovilo ~ čam: bor

1.a) Ship and **boat** diverged...

1.b) Brod i *čamac* krenuše svatko svojim smjerom.

3. craft

Layton: craft: Vessel or vessels of practically any size or type.

R. de K.: craft. A term in marine parlance applied to every kind of vessel but more especially to small vessels when referred to collectively. For marine insurance purposes a craft is any barge, lighter, river trader or any other boat or vessel employed in carrying, shipping, or discharging the goods insured.

1.a) Now, this plan of Queequeg's or rather Yojo's touching the selection of our **craft**...

1.b) Moram reći da mi se nikako nije milio taj Queequegov ili prije Yojin plan u pogledu izbora *broda*.

2.a) ... The imperilled **craft** instantly dropping astern, had much ado blindly to struggle out

- 2.b) ... Ugroženi *čamac* je naglo legao na krmu i samo s mukom sebi prokrčio put iz toga sumanutog sumraka u bistri zrak dana.
- 3.a) That tempestous wind Euroclydon kept up a worse howling than ever it did about poor Paul's tossed **craft**.
- 3.b) Siloviti sjeveroistočnjak zavijao je tu bješnje nego što je hujao kad je zahvatio *brodicu* siromašnog Pavla, koju je more bacalo tamo-amo.
- 4.a) You never saw such a rare old **craft** as this same rare old Pequod.
- 4.b) No, dajem Vam riječ da još nikad niste vidjeli takvu čudnu staru *karkašu*.
- 5.a) The ship named after him was worthy of the honor, being a very fast sailer and a noble **craft** every way.
- 5.b) Brod koji je nosio njegovo ime bijaše dostojan te počasti jer je bio vrlo brz jedrenjak i u svakom pogledu valjana *brodina*.
- 6.a) You found yourself in a wide, low, stragglng entry with old-fashioned wainscots, reminding one of the bulwarks of some condemned old **craft**.
- 6.b) Naći ćeš se u prostranu, onisku i nepravilnom predsoblju sa starinskom drvenom oplatom po zidovima koja će te podsjetiti na popelo kakve uklete brodske *podrtine*.

Kao što se vidi iz danih primjera iz korpusa, prevoditelji su posegnuli za 6 različitih prijevoda engleske imenice **craft**. To su:

<i>brod</i>	(3)
<i>čamac</i>	(3)
<i>brodica</i>	(1)
<i>karkaša</i>	(1)
<i>brodina</i>	(1)
<i>podrtina</i>	(1).

Sve te hrvatske imenice već su prikazane kako navodi u *Leksikonu*, osim imenice *podrtina*. Slijedi njezin opis:

Leksikon: *podrtina*, ostatak plovnog objekta koji je izgubio sposobnost sigurnog plovljenja ili plutanja te leži potopljen, nasukan ili napušten od posade, slobodno pluta. *Podrtina* gubi pravno svojstvo broda.

HER: *podrtina* ž 1. a. pejor. ružan dio čega srušenog; ruševina, razvalina (kuće, tvrđave i sl.) b. trup, korito napuštenog broda 2. pejor. koji je oronuo, onemoćao (o osobi) [~ od čovjeka] ~ PO- + v. drhtati

4. vessel

Imenica **vessel** nije tako učestala (8). Ona biva u svim slučajevima prevedena imenicom *brod*. Hrvatska imenica *brod* već je prikazana kao prijevodni ekvivalent imenica *ship*, *boat*, *vessel*.

Layton: **vessel**. Defined by Merchant Shipping Act as „any ship or boat, or other description of vessel, used in navigation”.

R. de K.: vessel. A general term for all craft capable of floating on water and larger than a rowboat. The term vessel includes every description of water craft or other artificial contrivance used or capable of being used as a means of transportation on water. Barges, dredges, scows, and similar nondescript craft having no means of propulsion and depending entirely on external appliances for motive power are vessels within Admiralty jurisdiction. Lighters used in loading and unloading vessels are, while on navigable waters, subject to Admiralty process.

5. schooner

Layton: schooner. Fore and aft rigged vessel having two or more masts. First built Gloucester, Mass, about 1713;

R. de K.: schooner. A fore and aft rigged vessel with 2 to 6 masts, common in the coasting and fishing trade. Also called fore and aft schooner. In schooners rigged with 3 or more masts the spars and rigging are of uniform dimensions and scantlings for all masts with the exception of the main boom on the aftermast, which is heavier and longer than the others. In European waters, large trading schooners have not found favor, the bark being preferred for coasting and foreign trades when more than 3 masts are carried. In the United States, 5 and 6 masted schooners have been built for the timber trade on the Pacific coast and the coastal trade between Atlantic ports.

Navedena imenica prevedena je dvjema hrvatskim imenicama:

škuna

bark škuna

Leksikon: *škuna* (engl.), čest naziv za teretni jedrenjak sličan škuni briku, ali manji; plovilo je Sredozemnim morem.

Leksikon: *škuna, bark*, jedrenjak s 4–5 jarbola; pramčani jarbol ima križna, a ostali jarboli sošna jedra i vrške.

HER: *škuna* ž (G mn. škuna) pom. teretni jedrenjak s dva ili tri jarbola, pramčani ima tri do pet križnih jedara *O tal.* scuna ~ nizoz. Skunna.

škuner m pom. jedrenjak sa 2 do 7 jarbola; goleta *O engl.* Scooner, *usp.* škuna

bark m (N mn -ovi) pov. pom. jedrenjak sa 3 (do 5) jarbola nosivosti 300 do 5600 *lat.* barca = grč. baris ~ *kpt.* bari

1.a) We went down to “the Moss”, the little Nantucket pocket **schooner** moored at the wharf.

1.b) Krenusmo u luku, na “Moss”: bijaše tu uz obalu vezana mala **bark-škuna** što je prometala između New Bedforda i Nantucketa.

2.a) It is quite as much as I can do to take care of myself, without taking care of ships, barques, brigs, **schooners** and what not.

2.b) Dosta mi je muke i brige oko samog sebe, pa čemu da još sebi glavu tarem za brodove, **škune**, brodice i koješta drugo.

6. canoe

Layton: canoe – narrow beamed craft propelled by paddles. Vary widely in construction from primitive dug-out to the Eskimo kayak and oomiak.

R.de K.: canoe 1. A term applied in America and Europe to small craft of long and narrow proportions, short at both ends, propelled by double paddles or sails and used for racing, traveling, exploring and as pleasure boats 2. A general name for a light boat of primitive design, open from end to end and used for transport and fishing by maritime populations in different parts of the world.

1.a) No, he desired a **canoe** like those of Nantucket.

1.b) Ne, on želi **canoe** poput onih u Nantucketu.

2.a) He had learned that all whalemens who died in Nantucket were laid in those same dark **canoes**...

2.b) Saznao je da od svakog kitolovca kojega zadesi smrt u Nantucketu stavljaju u takav crni **kovčeg**.

3.a) These coffin **canoes** were without a keel...

3.b) Te se i njemu sviđaju ti mali mrtvački **čunovi** jer su... bez kobilice.

Imenica **canoe** biva prevedena kao:

kanu (1)

kovčeg (1)

čun (1).

Leksikon: *kanu* ili *kanoa*, uzan i lagan čamac s kružno zavrnutim oštrim krajevima; veslač kleči na jednoj nozi, vesla i upravlja lopaticom (duljina 160–175 cm) bez oslonca o čamac; čamcem se upravlja obrtanjem lopatice u stranu pri kraju svakog zaveslaja; najčešći su k. Za 1 (jednoklek, ozn C–1, najveća duljina 5,2 m) ili 2 veslača (dvoklek), ozn. C–2, duljina do 6,5 m), a mogu biti za 4 i više; mogu imati i jedro. Kanui za natjecanje na mirnim vodama najčešće su izrađeni od lamiranog furnira, a za divlje vode od stakloplastike. – K. su građeni po uzoru na čamce sjevernoamer. Indijanaca (canoe); veći eskimski k. naziva se umijak.

Kako se imenica *kovčeg* metaforički koristila kao prijevod imenice canoe, ona nije pronađena u *Leksikonu*, dok definicija imenice *čun* daje sljedeće podatke:

Leksikon: *čun*, najmanje plovilo (čamac) plitka i ravna dna, oštrih i tupih krajeva, obično od drveta; duljina do 3 m; veslo je lopatica ili parići, na rijekama se naziva čiklja i cila.

HER: *kanu* (kanu) m (G kanoa) 1. a. čamac sjevernoameričkih Indijanaca; kanoa b. veći eskimski kanu, *u.sp.* umiak 2. *sport* čamac i disciplina; vesla se klečeći (~ jednoklek takav čamac s jednim veslačem; ~ dvoklek s dvojicom veslača] *sport* engl. canoe ~ šp. canoa ~ karip.

HER: *čun* m (N mn čunovi) pom. manji plitki čamac, katkada izrađen od debla, manji jezerski čamac // čunak m (G -nka, N mn -nci) 1. naprava u obliku ladice kojom se provlači potka u tkanju; ladica.

Kao i kod svih prije obrađenih imenica koje označuju pojmove za brod, i u ovom

slučaju prevedenice su brojne. Semantička polja engleskih i hrvatskih imenica približno se preklapaju. Ovdje se nailazi i na metaforičnu uporabu imenice *kovčeg* u hrvatskom jeziku, pritom misleći na mrtvački kovčeg.

Herman Melville je u poglavljima 41. – 47. svoga romana posebnu pozornost posvetio značenju. Upravo u tim poglavljima autor je naglasio semiotiku, tj. proučavanje odnosa između znakova i simbola i onoga što oni predstavljaju. Neki dijelovi romana su savršeni primjeri antropomorfizma, tj. pridavanja ljudskih osobina, karakteristika ili ponašanja neživim predmetima, životinjama ili prirodnim pojavama. Evo primjera:

„Oh, man! Admire and model thyself after the whale! Do thou, too, remain warm among the ice. Do thou, too, live in this world without being of it. Be cool at the equator; keep thy blood fluid at the Pole. Like the great dome of St. Peter's, and like the great whale, O man! In all seasons a temperature of thine own take after whales.”

4. ZAKLJUČAK

Opisano je šest različitih engleskih imenica i ukupno trinaest prijevodnih ekvivalenata na hrvatskom jeziku. Možemo zaključiti da su prevoditelji svojom vještinom uspješno prenijeli izražajnost i metaforiku, a ponegdje su se i sami koristili metaforom koje nema u originalu. Očito je da je hrvatski jezik, zbog povijesnih, zemljopisnih, kulturnih, političkih i socijalnih razloga, razvio brojne imenice koje označuju pojmove za *brod*. Leksička raznolikost u ovoj skupini imenica odraz je bogatstva izražajnosti hrvatskoga jezika.

Budući da engleski jezik i hrvatski jezik nisu genetski srodni jezici, u ovoj skupini imenica ne nailazimo na visok stupanj korespondencije obrađenih imenica.

LITERATURA

- Altenberg, B., Granger, S. (2002): *Recent trends in cross-linguistic lexical studies*. U: Altenberg, B., Granger, S. (eds.), *Lexis in Contrast : Corpus – based approaches*: Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 4–39.
- Blakey, T. N. (1987): *English for Maritime Studies*, Cambridge, Prentice Hall.
- Bonačić, M. (1999): *Tekst, diskurs, prijevod*. Split, Književni krug.
- Bratanić, M. (1991): *Rječnik i kultura*. Zagreb, Filozofski fakultet, Odsjek za opću lingvistiku i orijentalne studije.
- Bujas, Ž. (1967): *Concordancing as a Method in Contrastive Analysis*. SRAZ, 23, 49–62.
- Berlin, B., Kay, P. (1969): *Basic color terms : their universality and evolution*. Berkley, University of California Press.

- Carter, R. (1993): *Introducing Applied Linguistics*. London, Penguin English.
- Cruse, D. A. (1986): *Lexical Semantics*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Di Pietro, R. J. (1971): *Language Structures in Contrast*. Newbury House, Rowley, Mass.
- Drvodelić, M. (1973): *Englesko-hrvatski ili srpski rječnik*. Priredio Željko Bujas, 4. izd. Zagreb, Školska knjiga.
- Dragojević, L. (2004): *Analiza pomorske terminologije u romanu Moby Dick*. (Magistarski rad). Zagreb, Filozofski fakultet.
- Filipović, R. (1985): *Chapters in Serbo-Croatian English Contrastive Grammar*. Zagreb, Institute of Linguistics, Faculty of Philosophy.
- Matasović, R., Jojić, Lj. (ur.) (2002): *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb, Novi Liber.
- Ivir, V. (1991): *Contrastive methods in contact linguistics* U: Ivir, V., Kalogjera, D. (eds.), *Languages in Contact and Contrast : Essays in Contact Linguistics (Trends in Linguistics, Studies and Monographs 54, editor Werner Winter)*: Berlin, New York, Mouton de Gruyter, 237–245.
- Ivir, V. (1977): *Lexical Gaps : a Contrastive view*. SRAZ, 43.
- Ivir, V. (1969): *Contrasting via translation : formal correspondence vs. translation equivalence*, *YSCEP : B. Studies I*. Zagreb, Zavod za lingvistiku, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 13–25.
- Ivir, V. (1970): *Remarks on contrastive analysis and translation* *YSCEP : B. Studies I*. Zagreb, Zavod za lingvistiku, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 14–24.
- James, C. (1980): *Contrastive Analysis*. Applied Linguistics and Language Study, general editor N. Candlin. Harlow, Essex, Longman House.
- Kerchove, de R. (1961): *International Maritime Dictionary*. An encyclopedic dictionary of useful maritime terms and phrases, together with equivalents in French and German. Van. New York, Nostrand Reinhold Company.

- Krzeszowski, T. P. (1990): *Contrasting Languages : The Scope of Contrastive Linguistics*. Trends in Linguistics, Studies and Monographs 51, editor Werner Winter. Berlin, New York, Mouton de Gruyter.
- Layton, C.W.T. (1987): *Dictionary of Nautical Words and Terms*. Glasgow, Brown, Son & Ferguson, Ltd.
- Medved Krajnović, M. (2002): *Interview s profesorom Davidom Singletonom*. Strani jezici XXXI, 1–2.
- Melville, H. (1961): *Moby Dick or The White Whale*. New York, The New American Library of World Literature.
- Melville, H. (1985): *Moby Dick (prijevod Zlatko Gorjan i Josip Tabak)*. Zagreb, Sveučilišna naklada Liber (Američki roman u 10 knjiga).
- Simović, A. I. (ur.) (1990): *Pomorski leksikon*. Zagreb, Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Pritchard, B. (1989): *Ship's Business in English*. Rijeka, Fakultet za pomorstvo i saobraćaj.
- Pritchard, B. (1989): *English Textbook for Deck Officers*. Rijeka, Fakultet za pomorstvo i saobraćaj.
- Pritchard, B. (1995): *Maritime English*. Zagreb, Školska knjiga.
- Štambuk, A. (1996): *Hrvatsko elektroničko nazivlje i problem dvojezičnog rječnika*. (Doktorski rad). Zagreb, Filozofski fakultet.
- Talmy, L. (1985): *Lexicalization patterns : semantic structures in lexical forms*. In *Language Typology and syntactic description. Vol III*, T. Shopen (ed.), 57–149. Cambridge, Cambridge University Press.
- Taylor, J. (1995): *Linguistic categorization. Prototypes in linguistic theory*. Oxford, Clarendon Press.
- Urbany, M. (1992): *Slike iz pomorskog života na hrvatskom i na engleskom jeziku*. Zbornik radova Pomorskog fakulteta Rijeka, 6, 244.
- Viberg, A. (2002): *Polysemy and disambiguation cues across languages*. U: Altenberg, B., Granger, S., *Lexis in Contrast : Corpus – based approaches*: Amsterdam, Philadelphia,

John Benjamins Publishing Company, 119–125.

- Vidan, I. (1998): *Kratka povijest Odsjeka za anglistiku*. (ffzg.hr/anglist/history.htm)
- Weeks, F. (1981): *Wavelength*. Alhambra, BBC, English Courses.
- Weeks, F. i dr. (1988): *Seaspeak Training Manual, Essential English for International Maritime Use*. Oxford, Pergamon Press.
- Wierzbicka, A. (1992): *Semantics, culture and cognition. Universal Human Concepts in Culture – Specific Configurations*. New York, Oxford, Oxford University Press.

Bilješke

¹ Ovo je skraćena verzija neobjavljenog magistarskog rada obranjenog na Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 18. ožujka 2004. pred tročlanim povjerenstvom u sastavu:
 dr.sc. Damir Kalogjera, prof. emeritus, predsjednik povjerenstva
 dr.sc. Sonja Bašić, prof. emeritus, član povjerenstva
 dr.sc. Boris Pritchard, red.prof. Pomorskog fakulteta u Rijeci, mentor i član povjerenstva.
 Autorica rada upisana je s navedenom temom rada u Matični registar znanstvenika pod brojem 183753.

ENGLISH MARITIME VOCABULARY VS. CROATIAN MARITIME VOCABULARY – A CONTRASTIVE ANALYSIS

The contrastive analysis method that was first introduced at the Faculty of Philosophy in Zagreb is undergoing a revival. It is nowadays being used for the research of national computer corpora.

In this paper the said method has been used for the analysis of maritime related terms found in the Hermann Melville's novel *Moby Dick*. We here discuss the vocabulary of the original novel in English and its Croatian translation. The maritime related word corpus was collected on handwritten cards, then analysed using computer technology and printed out, giving us material of 194 pages, each having 24–30 lines, which approximates to a total of 1800 examples of maritime related terms used in context. This paper discusses just one part of the corpus - nouns denoting a ship.

We found six different nouns denoting a ship in the source language (English) and thirteen translation equivalents in the target language (Croatian). On the basis of our research results, we concluded that Croatian language has developed a wider range of nouns in this semantic field.

Key words: contrastive analysis, computer corpus, novel Moby Dick, nouns, maritime related terms, ship